

بیانات در گردهمایی نخستین دوره‌ی شورای عالی مجمع تقریب بین المذاهب الاسلامیه - 1 / مهر / 1370

بسم الله الرحمن الرحيم

اولاً به شما آقایان خوش آمد عرض می‌کنیم، ثانیاً میلاد مبارک نبی مکرم اسلام (صلی الله علیه و آله و سلم) را تبریک می‌گوییم.

من به این کار، به چشم دروازه‌یی به عالم و مرحله‌ی جدیدی نگاه می‌کنم. حقا وضع مسلمین از لحاظ تضادها و اختلافات مذهبی، تأسف‌انگیز است. بسیاری از تواناییهای باارزش علمی و فکری مسلمین در طول تاریخ، صرف تعارض با یکدیگر شده است. اشتباه نشود؛ اگر کسی برای اثبات مذهب خود تلاش علمی بکند، من آن را رد نمی‌کنم. هم شیعه، هم سنی، هم هر مؤمن به نحله‌یی، به عقیده‌یی و به طریقه‌یی، حق دارد طریقه‌ی خودش را اثبات کند. این چیز دیگری است؛ ما آن را رد نمی‌کنیم. آنچه که ما رد می‌کنیم، تلاش برای معارضه، کوبیدن، اهانت کردن و نفی موجودیت طرف مقابل است؛ این غلط است.

در بحث علمی، طبیعی است که هر کس عقیده‌یی دارد. اثبات آن عقیده، به معنای نفی و رد عقاید دیگری، و استدلال بر عقیده‌ی خود است. همه‌ی اینها مفهوم، قابل درک و قابل تحمل است. همین بحثها هم همیشه دامنه‌ی تفکر را گسترش می‌دهد، تعمیق می‌کند و پیش می‌برد؛ مانعی ندارد؛ لیکن آن جایی که دو گروه، هر دو منتسب به اسلام، و هر دو معتقد به مبانی اساسی واحد، در مقابل هم صف‌آرایی می‌کنند، تا یکدیگر را محو کنند، یا ضربه بزنند، یا جریحه‌دار کنند، این فاجعه است؛ ما از این کار بایستی جلوگیری کنیم.

تا آن جایی که من در تاریخ یاد می‌آید، درگیریها و تعارضات و جنگهای مذهبی بین مسلمین، به وسیله‌ی قدرتمندان هدایت شده است. از زمان بنی‌عباس و آن جنگهایی که بین مکاتب کلامی تازه تأسیس شده‌ی آن روزگار اتفاق افتاد و آن کشتارهای متقابل - گاهی این خلیفه بود، طرفدار این فکر بود؛ گاهی خلیفه‌ی دیگر بود، طرفدار فکر دیگری بود - تا زمانهای بعد، همواره دستهای طرفداران عقاید مختلف اسلامی را به جان هم انداختند. اگر این دستها نبوده، آنها با هم سالها در صلح و آرامش زندگی کردند و هیچ مشکلی نداشتند. نمونه‌اش همین کشورهای اسلامی است که در آن، فرق مختلف اسلامی با هم مشغول زندگی هستند؛ یک نمونه‌اش ایران، یک نمونه‌اش عراق، یک نمونه‌اش کشورهای دیگر است. چه موقع خود مردم و معتقدان به اسلام در مقابل هم صف‌آرایی داشتند؟ چه زمانی با هم جنگیدند؟ به‌هر حال ما باید گذشته را در حفاظ فراموشی بگذاریم و آن را کأن لم یکن فرض کنیم.

در زمان حال، برای این که مسلمین با هم متحد و متفق نباشند و علیه هم کار کنند، تلاشهای مضاعفی انجام می‌گیرد. این تلاشها بخصوص در وقتی تشدید پیدا کرده، که نیاز مسلمین به وحدت، بیش از همیشه است. به تصور خیلی نزدیک به واقعیت، انگیزه‌ی تلاشهای دشمنان این است که از تحقق آرزوی سیادت و حاکمیت اسلام - که امروز به مراحل عملی نزدیک می‌شود - جلوگیری کنند. طبیعی است که اگر اسلام بخواهد حاکمیت پیدا کند و مسلمین در دنیای اسلام بخواهند به اسلام تمسک کنند، با این اختلافات امکانپذیر نیست. فاجعه‌آمیزترین مانع در راه حاکمیت و سیادت اسلام این است که مسلمین را در درون جوامع اسلامی - چه در یک کشور، چه در کشورهای متعدد اسلامی؛ فرقی نمی‌کند - به جان هم بیندازند.

اگر امروز مطبوعات يك کشور شروع به حمله به يك مذهب از مذاهب اسلامی کنند، و مطبوعات کشور دیگر نیز متقابلاً به مذهب آنها حمله نمایند - یعنی همین دعوای سیاسی را در قلمرو فکر مذهبی و دینی وارد کردن، و با پشتوانه‌ی فکر و تعصب دینی، گروهها را به جان هم انداختن - این بزرگترین مانع است برای این که مسلمین، به فکر سیادت اسلام جامه‌ی عمل بپوشانند و بتوانند آن را تحقق ببخشند.

پس، امروز «تقریب» يك هدف فوری، يك غرض الهی و يك فکر حیاتی است و باید دنبال بشود. این خلأ زمان است - بیش از همه‌ی زمانهای دیگر - ما باید آن را پُر کنیم. خوشا به حال انسانهایی که بتوانند خلأ زمان خودشان را پُر کنند؛ خواست لحظه را بفهمند و آن را برآورده نمایند. بعضی کارها اگر در لحظه‌ی خاصی انجام بگیرد، مفید است؛ اگر در آن لحظه انجام نگیرد، ای بسا آن فایده را نخواهد داشت.

امروز دنیای اسلام نیازمند این تقریب است. در این تقریب - همان طور که مکرر گفته شده - غرض این است که فرقه‌های اسلامی، در مقام فکر و اعتقاد به یکدیگر نزدیک بشوند. ای بسا برخی از تصورات فرق نسبت به یکدیگر، با مباحثه و مذاکره، به استنتاج خوبی منتهی بشود. شاید بعضی از سوءتفاهمها برطرف، و بعضی از عقاید تعدیل، و بعضی از افکار به طور واقعی به هم نزدیک بشود. البته اگر این بشود، بسیار بهتر از هر شکل دیگر است؛ حداقل این است که بر روی مشترکات تأکید بشود. این گفتگوها و مذاکرات، کمترین فایده‌اش این خواهد بود. بنابراین، باید از طرح مسائل تفرقه‌انگیز خودداری بشود.

در مرحله‌ی فقهی نیز تبادل نظر بین مذاهب مختلف، در بسیاری از ابواب فقهی، به فتاوی نزدیک، بلکه واحدی منتهی خواهد شد. بعضی از فرق اسلامی، در برخی از ابواب فقهی، تحقیقات و پیشرفتهای قابل ملاحظه‌ی دارند؛ دیگران می‌توانند از آنها استفاده کنند. گاهی ممکن است در برخی از احکام و استنباطات اسلامی از کتاب و سنت، نوآوری‌هایی در اختیار بعضی از فرق اسلامی باشد؛ دیگران از آن استفاده خواهند کرد و به فتاوی نزدیک به هم یا مشترکی خواهند رسید. ما می‌بینیم گاهی فتوایی را از مذهبی نقل می‌کنند، در حالی که آن فتوا، فتوایی غریب در آن مذهب است. ممکن است اهل آن مذهب، از آن فتوا تحاشی بکنند، یا اصراری به آن نداشته باشند. چرا ما نگردیم تا فتاوی مشترک را پیدا کنیم؟

در نهایت و شاید مهمتر از همه‌ی نتایج تقریب، تقریب عملی است؛ یعنی همکاری مسلمین با یکدیگر، منهای احساس جدایی عقیدتی فرقه‌یی. اگر دشمنان بگذارند، و اگر ما عاقل باشیم، این امر بسیار ممکن و سهل‌التناولی است.

ما در میان خودمان و در جوامع دیگر، بخصوص بعد از پیروزی انقلاب اسلامی، مکرر این را دیده‌ایم که برادران شیعه و سنی کنار هم می‌نشینند و در مسائل عملی و سیاسی و مسائل مربوط به سرنوشت اسلام، طوری با هم تبادل نظر می‌کنند که اصلاً به یادشان نیست که این مذهبش چیست و آن مذهبش چیست. ما همواره این احساس را در خودمان مشاهده کرده‌ایم و در بسیاری از معاشرانمان از اصحاب مذاهب مختلف، این را دیده‌ایم.

پس، این سه مرحله است: هم در مرحله‌ی اعتقاد، هم در مرحله‌ی احکام فقهی، و هم در مرحله‌ی همکاری عملی.

آنچه که اینها را تضمین می‌کند، این است که اولاً به توطئه‌ی دشمن هوشمندانه نگاه کنند؛ ثانیاً به آن مواردی از اسلام که این تقریب را تضمین می‌کند، بیشتر فکر کنند.

در صدر فعالیتهای مرحوم آیه‌الله بروجردی (رضوان‌الله تعالی علیه) (1) برای تقریب - آن‌طور که من شنیدم و تا حدودی اطلاع دارم - توجه به «حدیث ثقلین» بود که بین مذاهب مختلف اسلامی مورد اتفاق است و متواتراً آن را نقل کرده‌اند. به همان شکلی که شیعه آن را نقل کرده، کتب برادران اهل سنت هم پُر است؛ اگرچه به شکل دیگری هم نقل کرده‌اند. به‌هرحال، مسأله‌ی اهل بیت و نظیر آن را که مورد قبول همه‌ی مسلمین است و همه‌ی مسلمین به آنان ارادت دارند و آنان را دوست می‌دارند و هر کدام به نحوی به آنان عقیده‌ی دینی دارند، محور قرار بدهند. در خود اسلام می‌شود مواردی را از متون اسلامی پیدا کرد که پایه‌های تقریب باشد.

این مجمع در مقام عمل هم باید گروههای تحقیقات علمی - چه در سایه‌ی همان دانشگاهی که ان‌شاءالله تأسیس خواهد شد، و چه به شکل دیگر به وجود بیاورد که بتوانند درباره‌ی مسائل قابل بحث در تقریب، تحقیق و بررسی کنند.

البته یکی از کارهایی که باید انجام بگیرد، تلاش برای جلوگیری از نشر آثار تفرقه‌انگیز است؛ چه در محیط شیعی، چه در محیط سنی. الان برای ایجاد بغض و کینه، آثاری نوشته می‌شود و پولهایی خرج می‌شود. اگر بتوانیم، باید جلوی اینها را بگیریم. این‌گونه آثار، همه‌جا هم منتشر می‌شود. ما نمی‌گوییم که در ایران مطلقاً منتشر نمی‌شود؛ نخیر، در ایران هم متأسفانه مواردی مشاهده می‌شود. آثار کینه‌برانگیز و تفرقه‌انگیزی از طرفین منتشر می‌شود. یکی از موارد توجه این مجمع، باید همین مورد باشد. بحث مذهبی بکنند، کتابهای متعدد بنویسند، استدلال‌های کلامی بکنند و فضایل مورد نظر خودشان را در کتابها بیاورند - این مقوله‌ی دیگری است - اما آثاری را که موجب تفرقه، کینه و تعمیق بغض است، منتشر نکنند؛ روی این نکته باید فکر بشود. ببینیم این مجمع واقعاً چگونه می‌تواند به شکل مناسبی بر این معنا اشراف و نظارتی پیدا کند.

برای من کتابهای متعددی از نقاط مختلف عالم می‌رسد، که پیداست اصلاً سعی افرادی بر این بوده که این کتابها برای ایجاد کینه و کدورت و بغض و نگرانی نوشته بشود. حالا که در جمهوری اسلامی بحمدالله پرچم اسلام و قرآن بلند است، و حالا که شعارها، شعارهای اسلامی و پُر جاذبه است، سعی می‌کنند از طریق دیگری کینه‌ی این کشور، این ملت و این حکومت را در دل برادران مسلمان در نقاط مختلف عالم وارد کنند؛ کتابهایی مخصوص این کار می‌نویسند؛ دشمن که بی‌کار ننشسته است.

به‌هرحال، ما توفیق آقایان را از خدای متعال می‌خواهیم. من از شما برادران عزیزی که همت فرمودید و این شورای عالی را تشکیل دادید، از جناب آقای واعظزاده (2) که برای این راه صرف همت و فکر و عمر و تلاش می‌کنند، و از همه‌ی کسانی که با شما همکاری می‌کنند، صمیمانه تشکر می‌کنم. از خدای متعال مبتهلاً و متضرعاً می‌خواهیم که ان‌شاءالله شماها را کمک کند، تا بتوانید این راه را با استقامت و با قدرت پیمایید، و ما ان‌شاءالله نتایج آن را در آینده‌ی نزدیک ببینیم.

شاید بخشی از نتایج کار شما هم به ارواح آن کسانی برسد که دارالتقریب را در پنجاه، شصت سال پیش برای اولین

بار پایه‌گذاری کردند و این گام را برداشتند؛ «الفضل لمن سبق». ما دنباله‌رو آنها هستیم؛ منتها آن يك سبک کار بود، و ممکن است این سبک دیگری باشد. تشکیل آن مرکز در شرایطی بود که بیشتر به مسائل علمی و فکری نظر داشت؛ اما امروز شرایط دیگری است؛ چون متأسفانه سیاست هم در این مسأله به اشد وجه دخالت کرده است. آن روز دستهای سیاسی، آن‌گونه تفرقه‌انگیزی نمی‌کردند؛ ولی امروز عناصر جدیدی پیدا شده، و برای مقتدران و قدرتمندان سیاسی انگیزه‌ها زیاد است؛ لذا کارهای زیادی انجام می‌دهند.

من به آقایان دعا می‌کنم. ان شاءالله سلام ما را به بقیه‌ی آقایانی هم که تشریف نیاورده‌اند، ابلاغ بفرمایید.

والسلام علیکم ورحمةالله و برکاته

(1) 1340 - 1253 ش

(2) دبیرکل مجمع التقرب بین المذاهب الاسلامیة